

Kari Hiltula

Sara Mustonen ja Hintertuxin varjo (ref.)

Sara Mustonen¹ oli 1970-luvulla voitokkaasti laskenut rovaniemeläinen alppihiihtäjä, johon on lajin viimeisimmissä historian esityksissä liitetty sellaisia määritteitä kuin "erittäin lupaava kyky" ja "aikansa lahjakkain juniorilaskija".² Nimitykset ovat saattaneet jättää huomiotta sen, että Sara kilpaili jo varhain aikuisten tasolla vaikka saikin vielä osallistua nuorten sarjoihin. Maaliskuussa 1976, kun Sara oli vasta 13-vuotias, hänen kautensa ripustettiin ensimmäiset naisten sarjan SM-mitalit, syöksylaskun ja suurpujottelun pronssit.³ Samalta ajalta on hänen ehkä tunnetuin juniorisarjojen kisamenestyksensä, kaikkien kolmen alppilajin voitto pohjoismaisissa Aku Anka -kilpailuissa Ruotsin Duvedissa.⁴

Suomalaiset alpinistit eivät 1970-luvulla voineet kovin kehuskella kansainvälisillä saavutuksillaan. Riitta Ollikka oli suomalaisista ainoana edustanut alppilajeja Innsbruckin olympialaisissa 1976. Ollikan paras sijoitus tuli pujottelussa, jossa hän oli 17:s.⁵ Ollikka hallitsi suvereenisti naisten kansallisia kisoja 1970-luvun ensimmäisen puoliskon, mutta sen toisella puoliskolla alkoi hänelle löytyä myös haastajia. Yksi heistä oli Sara Mustonen, joka kevästä 1976 lähtien harjoitteli ja kilpaili osana Suomen Hiihtoliiton alppilajien olympia- ja MM-valmennettavien ryhmää.⁶

Helmikuussa 1977 Sara voitti kotikisoissaan Ounasvaaralla ensimmäisen naisten sarjan suomenmestaruutensa. Tällä pujottelun mestaruudellaan Sara on vielä tänä päivänä alppilajien nuorin suomenmestari. Voitto oli harvinaisen ylivoimainen, sillä eroa kisan seuraavaan Camilla Hackmaniin tuli yhteisajoissa yli neljä sekuntia. Ennakolta kisan mielenkiintoisimpana tapahtumana pidettiin kotimaan kisoja alkuvuoden hallinneen Saran ja edellisvuoden mestarin ja olympiaedustajan Riitta Ollikan kohtaamista. Ollikka laski kuitenkin ensimmäisen laskunsa takellelleen ja jäi kisassa lopulta yhdeksänneksi.⁷

Lajin seuraavat arvokilpailut, MM-kisat Garmisch-Partenkirchenissa Länsi-Saksassa, pidettiin tammi-helmikuun vaihteessa 1978. Sara, joka tuolloin harjoitteli Suomen olympiakomitean C-valmennusmäärärahan⁸ turvin, valittiin kisoihin Suomen ainoana naisedustajana. MM-kisojen ensikertalainen ei menestynyt mutta ansaitsi paikkansa: vaativassa syöksylaskussa tuli vähintäänkin tyydyttävä 40:s sija, ja suurpujottelussa hän oli 44:s. Pujottelussa hän oli ensimmäisen laskun jälkeen 37:s, toisen laskunsa hän keskeytti.⁹

Saran yhä vahvistunutta asemaa Suomen alppihiihdossa havainnollistaa hyvin *Helsingin Sanomien* kirjoitus ”Sara Mustonen kaksoismestariksi” maaliskuulta 1979. Kirjoituksen mukaan naisten kansallinen taso on kapea, eikä muilla laskijoilla ollut asiaa kärkipaikoille kuin Saran epäonnistuessa. Sara voitti Pyhätunturilla pidetyissä SM-kisoissa sekä syöksyn että suurpujottelun. Hänellä oli 16-vuotiaana yhteensä 25 SM-mitalia, joista 18 kultaista; naisten sarjassa saavutettuja mestaruuksia niitäkin jo viisi.¹⁰ Kahtena edellisenä vuonna, 1977 ja 1978, hänet oli valittu Suomen parhaaksi alppihiihtäjäksi.¹¹

Sara Mustosen elämä katkesi traagisesti keskiviikkona 12. syyskuuta 1979, kun hän laski jääraivon Suomen alppimaajoukkueen syksyn ensimmäisellä lumileirillä Itävallan Hintertuxissa.¹² Onnettomuuden myötä lakkasi julkisuudessa siihen asti hyvin myönteinen suhtautuminen Saraan ja hänen saavutuksiinsa.¹³ Uutisoinnin kielteinen ja melkein yksinomaan Saraa syyllistävä sävy todennäköisesti vaikutti siihen, että hänen nimensä käytännössä katosi alppihiihtoon liittyvistä yhteyksistä.¹⁴ Laskettelun erikoislehti *Skimbaaja* ei kirjoittanut hänestä 25 vuoteen: lehden numeron 4/79 muistikirjoituksen¹⁵ ja numeron 7/04 henkilöartikkelin¹⁶ välisenä aikana Sarasta löytyy vain yksi maininta, ja silloinkin hänet kuvataan ly-

hyesti vain laskettelijaksi, joka syksyllä 1979 poistui täältä odottamattomasti.¹⁷

Tarkastelen artikkelissani Sara Mustosen onnettomuuden uutisointia Suomessa syksyllä 1979.¹⁸ Keskityn siihen, millaisen kuvan lehtikirjoitukset välittävät onnettomuuden syistä ja vaiheista ja mitä väitteitä Sarasta uutisoinnin yhteydessä esitetään. Vertaan väitteitä muina aikoina ilmestyneisiin lehtikirjoituksiin sekä historiaesityksiin, jotka käsittelevät suomalaista alppihiihtoa ja erityisesti Saran osuutta siinä. Arvioin väitteiden rodenmukaisuutta myös keräämäni arkistoaineiston nojalla. Aineistoon perehtyminen kuitenkin jatkuu, joten analyysini on joiltakin osin vielä alustava.

Artikkelini viitekehystenä pidän Suomen Hiihtoliiton alppilajien syksyn 1979 leiriohjelmaa, joka lähetettiin Sara Mustoselle sekä muille maajoukkueen jäsenille 16.7.1979 päivätyyn kirjeen mukana. Kirjeen liitteenä oli myös kaksi leirikutsua: Vierumäellä järjestettävälle testileirille 24.–25.8.1979 sekä Keski-Euroopan leirille 4.–30.9.1979. Leiriohjelmaliihteen mukaan toisen leirin pitopaikkana olisi Italia. Varsinainen leiri alkaisi 8.9. mutta sitä ennen, 4.–7.9., oli tarkoitus hakea hiihtovälineitä tehtaista Keski-Euroopasta.¹⁹ Leiriä ei jostain syystä pidettykään Italiassa vaan Itävallassa, Hintertuxissa, jossa Sara laski viimeisen laskunsa.

Onnettomuuden jälkeinen päivä uutisissa

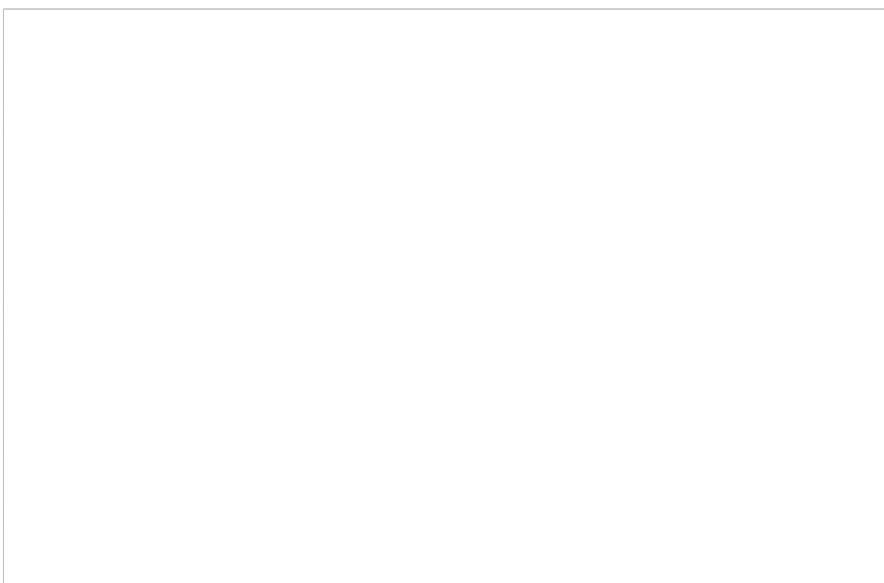
Torstaina 13. syyskuuta *Ilta-Sanomat*, joka vielä tuolloin ilmestyi illan-
suussa, uutisoi onnettomuuden etusivullaan otsikolla ”Kielloista ei väli-
tetty: Sara Mustonen syöksyi kuolemaan”:

”Huolettomuus aamun ensimmäisessä harjoituslaskussa johti ro-
vaniemeläisen olympiatoivon, 16-vuotiaan Sara Mustosen kuole-
maan Suomen alppihiihtäjien valmennusleirillä Itävallassa. Laski-
jaryhmä, jonka keulassa Sara hiihti, poikkesi radalta laskeakseen
sen vierestä. Turkimattomalla rinteellä tuli äkkiä vastaan syvä rai-
lo, jonne Sara Mustonen syöksyi. Muut laskijat ehtivät pysähtyä,
mutta eivät voineet tehdä mitään Saran pelastamiseksi.”²⁰

Aiemmin samana päivänä ilmestyneissä lehti uutisissa vain Saran väitetään poikenneen sallitulta rinteeltä. Seuraava kuvaus onnettomuuden vaiheista ilmestyi pienin muunnoksin lähes kaikissa Suomen sanomalehdissä. Monissa lehdissä kuvaus jäi ainoaksi selitykseksi Saran kuoleman syistä:

”Suomen edustuslaskijat olivat harjoittelemassa Zillertalissa Hintertuxerin jäätiköllä. Mustonen syöksyi 15 metrin syvyyteen jäätikön rakoon. Toistaiseksi ei ole tiedossa, miten hän oli joutunut noin 100 metriä sivuun normaaliradasta. Turman vaiheet ovat vielä epäselvät. Ei tiedetä, miten Sara Mustonen oli joutunut satakunta metriä normaalilta reitiltä harhaan. Turvallisuusvirkaillijat saattoivat vain kertoa hänen joutuneen harhaan ja pudonneen jäätikölle. Hänen avukseen riensivät rinteen hissinhoitajat ja muut rinteiden henkilökuntaan kuuluvat, mutta valitettavasti liian myöhään.”²¹

Uutisessa kerrotaan, että Sara oli valittu edellisenä vuonna Suomen parhaaksi alppihiihtäjäksi sekä luetellaan hänen SM-tason saavutuksiaan, jotka ovat jostain syystä vain talvelta 1976. Uutisessa on myös tieto, että hänen valmentajanaan toimi hänen oma isänsä, Oiva Mustonen.²² Uutinen

Sara Mustonen harjoittelurinteessään Muurolassa syksyllä 1976. (Saara ja Oiva Mustosen kotiarkisto)

päättyy mainintaan toista suomalaista nuorta, rovaniemeläistä Markku Vuopala, kohdanneesta lasketteluturmasta, joka oli tapahtunut Itävallassa tammikuussa 1975.

Ruotsinkielisen *Hufvudstadsbladetin* uutisen sisältö on pääosin sama kuin päivän suomenkielisissä lehdissä, mutta lehti lisää, että Mustonen oli tunnetun rovaniemeläisen alppihiihtokoulun kasvatti, syöksylaskun puolella Suomen lupaavin alppihiihtäjä, joka oli saanut tililleen useita menestyksekkäitä suorituksia lähinnä pohjoismaisissa kisoissa. Lehti mainitsee myös, että hän oli edustanut Suomea lajin viimeisimmissä MM-kisoissa ilman suurempaa menestystä.²³

Uutisessa, jonka takana olivat Suomen Tietotoimisto (STT) sekä Itävallan uutistoimisto (Austria Presse Agentur, APA), painotetaan vahvasti Saran joutumista harhaan. Kyseistä väitettä ei kuitenkaan esiinny paikallisten poliisiviranomaisten lähettämässä tiedotteissa. Mayrhofenin poliisiviranomaiset lähettivät 12. syyskuuta kello 14.20 paikallista aikaa telexillä ensimmäisen tiedotteen onnettomuudesta eteenpäin välitettäväksi. Sen mukaan Suomen alppimaajoukkueen jäsen on laskenut Hintertuxin jäätiköllä ja noin kello 12 syöksynyt harjoituksen aikana 15 metriä syvään jäärailoon saaden kuolettavia vammoja. Hänet on saatu ylös railosta helikopterin avulla ja lennätetty Mayrhofeniin. Onnettomuustutkimukset ovat ilmoituksen mukaan vielä käynnissä, ja toinen ilmoitus seuraa.²⁴

Toisen, edellistä jo virallisemman tiedotteen poliisiviranomaiset lähettivät telexillä sen jälkeen kun Saralle oli tehty ruumiinavaus kuolinsyyn tutkimiseksi. Harhaan joutumisesta ei puhuta vaan todetaan, että Sara oli tuona päivänä joukkueovereidensa kanssa Gefrorene-Wand-Kees-jäätiköllä laskemassa. Paikallista aikaa puoli kymmenen Sara oli laskenut alueen Grosser Kaserer -päärinnettä pitkin mutta poikennut siltä vaaralliselle railoalueelle. Hän syöksyi jäärailoon noin 100 metrin päässä kyseisestä punavihrein merkein rajatusta rinteestä.²⁵

Ilta-Sanomien artikkelin mukaan vaarallisella alueella oli laskenut muitakin joukkueen jäseniä kuin vain Sara, jonka kuitenkin väitetään olleen laskijaryhmän keulassa. Poikkeamisen merkityltä reitiltä katsotaan tapahtuneen vastoin annettuja varoituksia. Lehden mukaan laskijat pitivät rinnettä parempikuntoisena merkkiköysien ulkopuolella ja he luulivat köysien asetetun vain estämään muiden laskijoiden pääsyn heidän harjoitusreitilleen.²⁶

Ilta-Sanomat kirjoittaa, että Suomen alppihiihtäjien 12-henkinen joukkue oli ollut Hintertuxissa harjoittelemassa edellisen viikon perjantaista lähtien. Joukkueen vetäjinä toimivat Raimo Manninen ja Kari Salmirinne. Artikkelia varten oli kuultu Jyrki ja Jari Keskipoikelaa, joiden sanottiin olleen mukana onnettomuuslaskulla. Suomessa oli haastateltu myös Saraa aiemmin valmentanutta nopeuslaskija Kalevi Häkkistä. Häkinen tiesi kertoa, että Keski-Euroopassa oli ollut tuona kesänä huonosti lunta, minkä seurauksena jäätiköillä aukeaa railoja tavallista enemmän.²⁷

Nuoruus ja uhkarohkeus korostuvat

Perjantaina 14. syyskuuta Sara Mustosen onnettomuudesta kirjoitettiin jo varsin yksityiskohtaisesti. Laajahkoja artikkeleita ilmestyi suurimmissa pääkaupunkiseudun lehdissä, jyväskyläläisessä *Keskisuomalaisessa*, kemiläisessä *Pohjolan Sanomissa* ja rovaniemeläisessä *Lapin Kansassa*, joka kirjoitti onnettomuudesta ensimmäisen kerran vasta nyt, kaksi päivää onnettomuuden jälkeen. Perjantain lehdistä saattoi lukea myös leirin vetäjien näkemyksiä joukkueen laskijoiden rinnekäyttäytymisestä sekä harjoituspaikan olosuhteista.²⁸ Raimo Manninen toimi tuolloin Suomen Hiihtoliiton alppilajien lajivalmentajana ja Kari Salmirinne koulutusohjaajana.²⁹

Helsingin Sanomissa, *Uudessa Suomessa* ja *Hufvudstadsbladetissa* kerrotaan, että onnettomuusrinteellä oli laskenut kolmen tytön ryhmä: Sara, Nina Ehrnrooth ja Saira Miettinen. *Lapin Kansa* sijoittaa laskijaryhmään lisäksi rovaniemeläiset Jari ja Jyrki Keskipoikelan sekä Kari Harmasen. Useimmissa lehdissä Saran sanotaan laskeneen ryhmän ensimmäisenä tai jopa johtaneen sitä. Kaikkein ankarimman tulkinnan Saran aktiivisesta osuudesta vaaralliselle alueelle laskemisessa esittää *Lapin Kansassa* Raimo Manninen, joka ei voinut käsittää vaaran uhmausta:

”Turma tapahtui klo 10.30 Suomen aikaan paikassa, jolle pujottelijoiden ja turistien ei olisi ollut lupa mennä. Tutkimaton rinne oli eristetty harjoittelurinteestä kieltotauluin ja köysin. Laskijoita oli varoitettu jäätikön yllättävistä ja hengenvaarallisista railoista, mutta jostain syystä Saran vetämä joukko poikkiesi merkityltä reitiltä – Mielestäni ainoaksi selitykseksi jää se, että kun pujottelija pääsee Suomen olosuhteista lasketelemaan Alpeille hän ottaa kaiken

mahdollisen irti lyhyessä ajassa. Tällöin hakeudutaan ehkä liian helposti vaarallisille alueille.”³⁰

Mannisen ehdottama onnettomuuden syy, uhkarohkeus, mainitaan myös kahdessa muussa samana päivänä ilmestyneessä artikkelissa, joihin oli haastateltu nopeuslaskija Kalevi Häkkistä. Hän ei ollut mukana leirillä. *Uuden Suomen* artikkelissa Häkkinen toteaa, että nuoruuteen liittyy aina annos uhkarohkeutta, kaikkia sääntöjä ei noudateta aivan kirjaimellisesti. Se, että tytöt lähtivät laskemaan merkitsemättömälle alueelle, ei ole ainutlaatuista, mutta ehdottoman vaarallista. Hän lisää kuitenkin, ettei hän ole harjoituksissa sattuneisiin onnettomuuksiin aikaisemmin törmännyt.³¹

Keskisuomalaisen artikkelissa Häkkinen pitää nuoruuden intoa vaarallisena. Häkkinen oli lehden mukaan kuullut, että suomalaisryhmä oli laskenut varsinaisen harjoittelurinteen ulkopuolella ja että juuri Sara olisi ollut ryhmän kärjessä. Häkkinen ei muista, että Sara olisi milloinkaan mennyt raja-aitojen ulkopuolelle tai vaarallisiksi merkityille alueille. Silti hän esittää, että tuollaisen pienen seikkailun ymmärtää: nuoret ovat kesän jälkeen intoa täynnä päästessään pitkästä ajasta ensimmäistä kertaa rinteeseen.³²

Saran aikaisemmista saavutuksista artikkeli toteaa, että hän oli reilut kaksi vuotta aikaisemmin menestynyt juniorien EM-kisoissa ja sitä ennen pohjoismaisissa Aku Ankka -kilpailuissa. Saran edellisen vuoden MM-edustusta tai hänen SM-mitalejaan aikuisten sarjassa ei mainita, mutta kuvateksti tietää kertoa, että hän ehti jo kerran saada Suomen parhaan pujottelijan tittelin.³³

Häkkinen luonnehtii Saraa lahjakkuudeksi sanoin ”suksille syntynyt”. Toisaalta hän sanoo, että Sara oli suksilla kuin kotonaan mutta sulan maan harjoittelun motiiveja Sara ei aina tahtonut ymmärtää; tyttö oli vasta nyt saatu opetetuksi kesäharjoittelun koviin kuvioihin. Häkkisen väitteet vaikuttavat oudoilta, jos niitä vertaa *Lapin Kansaan* 4. tammikuuta 1977 kirjattuun Saran kommenttiin, jossa hän kertoo ensimmäisen tosi harjoittelukauden vaikutuksista kilpailutuloksiinsa:

”Viime kesänä ja syksynä tuli ohjelmaan uutena oikeaa voimaharjoittelua³⁴ ja sen kyllä huomaa nyt rinteessä. Pitkäkin rata keveästi läpi. Muutenkin harjoitteluni luonne muuttui. Se on nyt tiiviimpää ja tarkoilla ohjelmilla pyritään nyt tiettyyn päämäärään

Sara Mustonen kotonaan Rovaniemellä alkuvuodesta 1979. (Saara ja Oiva Mustosen kotiarkisto)

tosissaan. Lisäksi tämän talven leirit ja harjoittelu on onnistunut kohdaltani hyvin. Näin kai pitää selittää tämä hyvä alku.”³⁵

Sara oli tuolloin voittanut Ounasvaaran Tottorakalla pidetyissä Markku Vuopalan muistokisoissa sekä naisten sarjan pujottelun että suurpujottelun. Kilpailuja oli seuraamassa myös valmentaja Kalevi Häkkinen, joka on lehden artikkelissa ikuistettu samaan kuvaan Saran kanssa.³⁶

Häkkinen mukaan Sara Mustosen onnettomuus näkyy suomalaisessa pujottelussa lähinnä siinä, että vanhemmat ovat jatkossa arempia päästämään lapsiaan leireille kauas kotoa ja kotimaasta. *Keskisuomalaisen* artikkelin lopuksi hän toteaa, että tapahtunut on otettava pelkkänä onnettomuutena, joka voi sattua kenelle tahansa ja missä tahansa. Hän ei usko, että siitä voitaisiin syyttää ketään. On hämmästyttävää, ettei Häkkinen itsekin useasta maajoukkueleiristä vastanneena tuo esille vetäjien vastuuta ja heidän osuuttaan erityisesti nuorten laskijoiden turvallisuuden varmistamisessa. *Uuden Suomen* artikkelissa hänen voi tulkita sivuavan aihetta, mutta hän puhuu lopulta vain urheilijan valmennuksesta ja välineiden huollosta.³⁷

Leirin vetäjät olivat äänessä vain kahdessa sanomalehdessä: *Lapin Kansassa*, jonka artikkeliin oli haastateltu Raimo Mannista, sekä *Helsingin Sanomissa*, jonka artikkelissa leirin toinen valmentaja Kari Salmirinne arvioi kielletyksi kuvatun onnettomuusrinteen käyttöä. Salmirinne toteaa, etteivät suomalaiset olleet ainoita, jotka käyttivät kiellettyä rinnettä: sadat turistik ja hiihdonopettajat olivat laskeneet rinteellä sen puolentoista viikon aikana, jonka joukkue oli ollut Hintertuxissa. Salmirinne tietää jopa kertoa ajan, jolloin kielletty rinne oli paras laskea.³⁸ On ristiriitaista, että saman päivän *Lapin Kansassa* päävalmentaja Manninen väittää, että rinne oli tutkimaton.³⁹

Iltä-Sanomat kiinnitti huomiota siihen, että alppileiri jatkuu Sara Mustosen hengen vaatineesta onnettomuudesta huolimatta. Artikkelin mukaan nuoria suomalaislaskijoita oli varoitettu yllättävistä jäätikön halkeamista, mutta he kuitenkin kohtalokkain seurauksin poikkesivat varsinaiselta radalta kielletylle alueelle, jossa olivat nähneet muiden laskijoiden edellisinä päivinä huoletta laskettelevan.⁴⁰

Pohjolan Sanomat toteaa jo tässä vaiheessa onnettomuutta koskevien tietojen ristiriitaisuuden. Lehti esittää Veli Keskipoikelan Itävallasta saa-

miin tietoihin viitaten, että suomalaiset olivat laskeneet edellisenä päivänä juuri samoissa paikoissa, joissa onnettomuus tapahtui. Laskettelualue oli rajattu köydellä, mutta suomalaiset olivat lehden mukaan jo aiemmin luulleet, että se tarkoitti syöksylaskualueen rajaa. Lehti kysyykin, oliko onnettomuuden aiheuttajana väärinkäsitys.⁴¹

Viikkolehdet ja lajin erikoislehdet

Onnettomuutta seuranneella viikolla Sara Mustosesta kirjoitettiin laajasti suurimmissa viikkolehdissä: *Avussa*, *Jaanassa* ja *Seurassa*.⁴² Tiedettiin, että kolme rovaniemeläispoikaa oli keskeyttänyt leirin heti onnettomuuspäivänä ja palannut kotiin, muu joukkue jatkoi leiriä Hintertuxissa.⁴³ *Apu*-lehden oli haastateltu joukkueen päävalmentaja Raimo Mannista sekä Jyrki Keskipoikela, joka oli palannut kotiin leiriltä; muita joukkueen jäseniä ei artikkeleissa esiintynyt. *Jaana*-lehdessä jopa todetaan, että joukkue on harvasanainen eikä tahdo kommentoida tapausten kulkua. Lehti on ainoa, joka oli tässä vaiheessa ottanut yhteyttä Saran vanhempiin, Saara ja Oiva Mustoseen.

Apu-lehden haastattelema Raimo Manninen toteaa nyt, ettei kyse missään nimessä ollut suomalaisten huolettomuudesta, siitä, että he olisivat vähät välittäneet turvallisuusmääräyksistä. Rinteen vaarallisuudesta köysin rajatun laskettelualueen ulkopuolella oli ollut puhetta mutta suomalaiset eivät osanneet suhtautua varoituksiin vakavasti, koska kaikki muutkin näyttivät laskettelevan köyden takana, missä rinne oli parempikuntoinen.⁴⁴ Jos Manninen kuitenkin tiesi tämän oletettavasti parempikuntoisen rinteen vaaralliseksi, miksi joukkueen oli annettu uhmata sen vaaroja – vieläpä useana päivänä? Vastausta vaille jää, missä Manninen ja Salmirinne olivat onnettomuuden tapahtuessa ja laskivatko joukkueen kaikki jäsenet samassa rinteessä.

Sara Mustosen kanssa samassa ryhmässä laskenut Jyrki Keskipoikela vahvistaa, että vaarallisella alueella liikkui paljon muitakin. Hän myös oikaisee uutisissa esiintyneen tiedon, jonka mukaan Sara olisi laskenut ensimmäisenä: suomalaislaskijat tulivat alas rinnettä hajanaisena parvena ja yhtäkkiä Sara vain katosi joukon keskeltä. Keskipoikelan mukaan rinteeseen vedetyn köyden tarkoitus oli laskijoille selvä, mutta toiselle puo-

lelle mentiin, koska rajattu alue oli huonossa kunnossa, aivan jäinen, ja siinä harjoittelivat vielä kanadalaiset syöksylaskijat. Hän esittää muiden laskijoiden esimerkin syynä alueelle siirtymiseen. *Apu*-lehden artikkelin kirjoittaja Juhani Lehtisalo ihmetteleeekin, miksi kukaan ei ollut rinteessä valvomassa kieltojen noudattamista.⁴⁵

Kotiin palanneista rovaniemeläispojista Kari Harmasta kuulusteltiin 20. syyskuuta Rovaniemen rikospoliisiosastolla. Hän oli saapunut Hintertuxiin tiistai-iltana 11. syyskuuta. Mannisen vetämä porukka, johon Sarakin kuului, oli tuona päivänä jo laskenut Hintertuxin rinteillä. Harmanen sanoo menneensä rinteeseen seuraavana aamuna noin kello puoli kahdeksan. Onnettomuus oli tapahtunut, kun hän oli ollut kolmatta kertaa menossa rinnettä alas. Harmasen käsityksen mukaan rinne, jossa Saran onnettomuus tapahtui, ei ollut kielletty, koska siinä lasketteli paljon porukkaa. Hän ei ollut kiinnittänyt mitään huomiota rinteeseen yläosassa olleisiin tauluihin, joissa mahdollisesti olisi mainittu rinteessä olevista rai-loista. Hän ei myöskään ollut kuullut mitään mainintaa rai-loista keneltäkään, ennen kuin hän näki ne itse.⁴⁶

Samana päivänä Seija Hietaranta kirjoittaa *Jaana*ssa, että Suomen joukkue oli Mayerhofenin (!) poliisiin mukaan menetellyt varomattomasti, kun se oli lähtenyt laskemaan mäen suljetussa osassa. Toisaalta hän tuo esille sen, etteivät mäkeen asetetut kiellot olleet estäneet muitakaan lasketelijoita siirtymästä alueelle. Onnettomuusrinteellä oli edellisellä viikolla lasketeltu täysin vapaasti. Mäen sanotaan kuitenkin nyt olevan suljettu sesonkiin saakka.⁴⁷

Artikkelissa todetaan, että joukkue matkusti alun perin Italiaan, mutta muuttikin sitten suunnitelmia. Hietaranta oli onnettomuuden jälkeisenä päivänä haastatellut Saara Mustosta, Saran äitiä, joka kertoo joukkueen lähteneen valmennusleirille lauantaina syyskuun kahdeksantena, määrän-päänä Italian Alpit. Vanhempien saamien tietojen mukaan siellä ei kuitenkaan olisi ollut tarpeeksi lunta, ja niin joukkue muutti suunnitelmia ja meni Itävallan puolelle, jonne oli saavuttu maanantain tietämissä. Vanhemmat eivät tunteneet onnettomuuden yksityiskohtaista kulkua mutta he odottivat siitä koko ajan lisätietoja.⁴⁸

Leirin siirtämisen Italiasta Itävaltaan toi ensimmäisenä esille *Keskisuomalainen* perjantaina 14. syyskuuta. Lehden haastatteleman Kalevi Häkisen mukaan valmennusryhmän, johon Sarakin kuului, alkuperäissuun-

nitelmissä oli leiri Italian Val Senalesissa (Schmalstal). Ilmeisesti heikko lumitilanne pakotti suomalaiset kuitenkin etsimään harjoittelupaikan Itävallan puolelta.⁴⁹ Lumen puute vakiintui viralliseksi syyksi leirin siirtämiseen, vaikka esimerkiksi *Helsingin Sanomat* kirjoitti jo seuraavana päivänä, että Ingemar Stenmark oli kokeillut onnistuneesti syöksylaskua juuri Val Senalesissa.⁵⁰ Sunnuntaina lehti uutisoi Stenmarkin kaatumisesta lauantain syöksylaskuharjoituksissa.⁵¹

Saran vanhemmat olivat Saran lähtiessä matkalle siinä uskossa, että leiri-paikkana on suunnitelmien mukaan Italian Val Senales. Kun Raimo Manninen ilmoitti surusanoman vanhemmille 12. syyskuuta hieman yli viisi Suomen aikaa, vieläpä katkaisten lyhyen puhelunsa Itävallan päästä, vanhemmat joutuivat äärimmäisessä hädässä tämän jälkeen selvittämään, miksi puhelu oli tullut Itävallasta eikä Italiasta. He saivat tietää vasta paljon myöhemmin, että Ruotsin maajoukkue oli harjoitellut samaan aikaan juuri Val Senalesissa. Saara Mustonen toteaa *Sana*-kirjassaan, ettei selitys lumesta pitänyt paikansa, vaan leirin siirtämisen syy on täytynyt olla jokin muu.⁵²

On epäselvää, milloin ja missä järjestyksessä maajoukkueen ryhmät olivat saapuneet Hintertuxiin. Onnettomuuden jälkeisen päivän *Ilta-Sanomissa* sekä sitä seuraavan päivän *Pohjolan Sanomissa* ja *Keskisuomalaisessa* leirin aloituspäiväksi esitetään perjantaita 7. syyskuuta, kun taas *Helsingin Sanomissa* Salmirinne kertoo joukkueen olleen alueella koko edellisen viikon; Saran sanotaan saapuneen leirille sunnuntaina. *Jaana*-lehdessä taas esitetään saapumispäiväksi maanantaita.⁵³ Hiihtoliiton tiedotteessa juuri ennen joulua 1979 kerrotaan vain Italian lumitilanteesta johtuneesta leirin siirtämisestä Hintertuxiin, jossa alppilajien ns. armeijan ryhmä oli Kari Salmirinteen johdolla ollut jo edellisen viikon harjoittelemassa.⁵⁴ Lehtikirjoittelusta ei selviä, keitä tähän ryhmään lopulta kuului ja minä päivänä he aloittivat leirin.⁵⁵

Hintertuxin leirin vastuullisena järjestäjänä oli Suomen Hiihtoliitto. Liiton nimeä ei kuitenkaan löydy onnettomuuden ensiuutisoinnista. Hiihtoliiton tiedotuslehdessä *Hiihtäjässä* julkaistiin syyskuun lopussa Saran muistokirjoitus, jonka mukaan Sara oli saanut surmansa harjoitusleirillä Itävallassa.⁵⁶ Se, että kyseessä oli liiton järjestämä leiri, käy ilmi vasta lehden marraskuun numerosta.⁵⁷ Leirillä oli kaksi valmentajaa sekä useiden lehtien mukaan 12-henkinen joukkue. *Hufvudstadsbladet* nimeää toisessa artikkelissaan joukkueen jäsenet, joita on lehden mukaan 13.⁵⁸

He kuuluivat yhtä lukuun ottamatta liiton alppilajien valmennusryhmiin kaudelle 1979–80.⁵⁹

Laskettelu erikoislehti *Skimbaaja* kertoi onnettomuudesta syksyn ensimmäisessä numerossaan lokakuussa 1979. Lehden päätoimittajan Hannu Mikkolan laatima muistokirjoitus toistaa aivan ensimmäisten uutisten väitteet onnettomuudesta: Sara oli mukana valmennusleirillä Hintertuxissa Itävallassa. Hän lasketteli vaarallisella jäätikköalueella ja putosi 15 metriä syvään jäärailloon menehtyen saamiinsa vammoihin.⁶⁰ Muistokirjoituksen jälkeen Saran nimi käytännössä katosi lehden sivuilta, vaikka jo lehden seuraavassa numerossa julkaistiin alppionnettomuuksia käsitellyt laaja artikkeli ”Alppien vaarat” ja Mikkola kirjoitti aiheesta vielä pääkirjoituksessaan.⁶¹ Saraa ei maininnut myöskään Saran joukkuetoveri Harri Roschier⁶² syksyn ja talven 1979–80 aikana lehteen kirjoittamissaan raporteissa, joissa hän kertoi maajoukkueen leireistä ja kilpailuista.⁶³

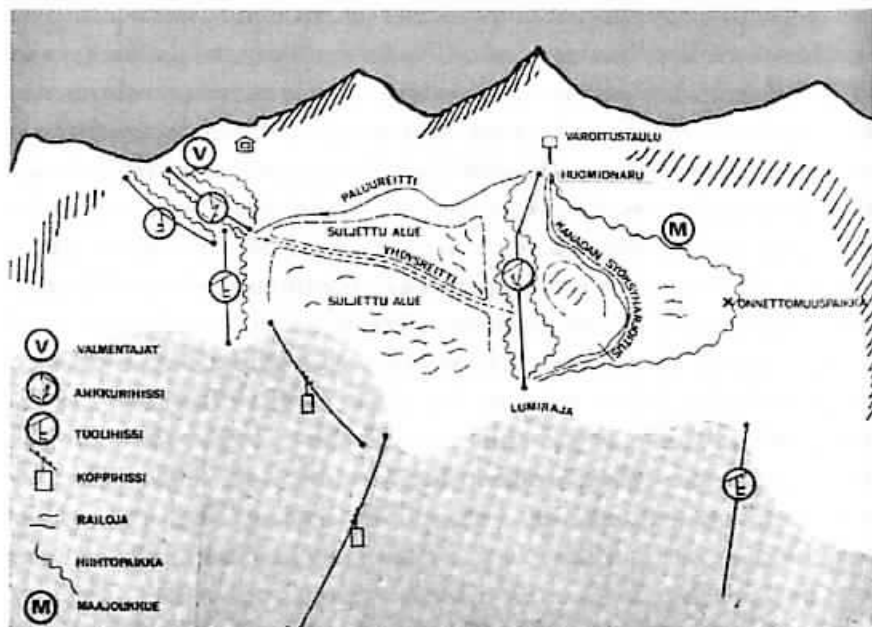
Suomen Hiihtoliiton tiedote

Sara Mustosen nimi ilmestyi sanomalehtien sivuille uudelleen joulun alla 1979, jolloin Hiihtoliitto antoi julkisuuteen onnettomuutta koskevan tiedotteen. *Ilta-Sanomien* mukaan onnettomuuden tutkimukset tapahtumapaikalla Itävallassa on saatu päätökseen. Lehteen haastatellun Hiihtoliiton puheenjohtaja Hannu Koskivuoren mukaan liiton velvollisuus on tutkia asia, ei niinkään poliisinomaisesti, vaan sen selvittämiseksi, mitä todella tapahtui. Koskivuori kertoo, että liitto katsoi parhaaksi odottaa Itävallan viranomaisten tutkimusraporttia ennen oman tiedotteen julkistamista.⁶⁴

Tiedotteesta selviää, ettei Sara Mustonen ollut tehnyt mitään kieltojen vastaista tai laiminlyönyt valmentajien ohjeita. Saralle tai muille maajoukkueen laskijoille ei ollut osoitettu verryttelyaluetta eikä varoitettu mahdollisista railoista jäätikössä; railoja oli laskureitillä ja niitä kierreltiin. Onnettomuus tapahtui joukkueen kolmannella verryttelylaskulla, joten käsitykset siitä, että Sara Mustonen olisi vetänyt joukkoa kielletylle alueelle, eivät pidä paikkaansa, kuten ei myöskään se, että Sara ainoana olisi ollut kielletyssä rinteessä. Molemmat valmennusryhmät olivat olleet samassa rinteessä, valmentajat sen sijaan noin kolmen kilometrin päässä toisella rinnealueella valmistelemassa päivän ratalaskuharjoitusta.⁶⁵

Saara Mustonen kirjoittaa kirjassaan, että Hiihtoliiton tiedotteessa olevat tiedot ovat hänen ja miehensä Oiva Mustosen selvittämiä. Hiihtoliitto ei ollut tehnyt lupaamaansa virallista selvitystä onnettomuuden syistä ja vaiheista, joten vanhemmat olivat ryhtyneet tutkimaan asiaa omin päin. Tapahtumien kulku hahmottui heille vähitellen, kun he marras–joulukuun aikana saivat muun muassa lukea tapausta koskevat asiakirjat Rovaniemen nimismiespiirissä sekä Nina Ehrnroothin ja Saira Miettisen heille lähettämät kirjeet.⁶⁶ Lopullisen tiedotteen sananvalinnat antoivat kuitenkin ymmärtää, että Saran kuolema oli ollut puhdas onnettomuus: tekstistä oli liiton tarkastuksessa jätetty pois kaikki valmentajien syyllisyyteen viittaava.⁶⁷

Saran vanhemmat esittivät vuoden viimeisen *Iltä-Sanomien* artikkelissa, että onnettomuus johtui leirin valmentajien välinpitämättömyydestä ja laiminlyönneistä. Hiihtoliitto oli vanhemmille myöntänyt laiminlyönnejä tapahtuneen mutta tiedotteeseen tätä tietoa ei ollut suostuttu kirjaamaan. Vanhemmat toivoivat, että liitto kertoisi reilusti koko totuuden onnettomuudesta eikä peittelisi niiden osuutta, jotka todella tekivät virheitä. Ar-

*Hiihtoliiton tiedotteen yhteydessä julkaistu kartta onnettomuusalueesta.
(Saara ja Oiva Mustosen kotiarkisto)*

tikkeliä varten oli haastateltu myös päävalmentaja Mannista, joka myönsi puutteet leirin turvallisuuden varmistamisessa. Hän oli käynyt vaarallisessa rinteessä ensi kerran vasta onnettomuuden jälkeen.⁶⁸ Leirin johtaja Manninen oli tuolloin ehtinyt olla leirillä kaksi päivää – seikka, jota ei mainita onnettomuuden uutisoinnin yhteydessä eikä sitä täsmennetä liiton tiedotteessakaan.

Tiedote ei ollut syntynyt Hiihtoliiton aloitteesta, mitä tukee se, ettei liitto ollut ennen tiedotteen julkistamista yrittänyt oikaista ilmeisen ristiriitaisia tietoja vaan vaikenä onnettomuudesta yli kolme kuukautta. Kyseenalainen on myös Koskivuoren väite, jonka mukaan tiedotetta varten oli odotettu Itävallan viranomaisten tutkimusraporttia.⁶⁹ Saran vanhemmat saivat joulukuussa 1979 Suomen ulkoasiainministeriöstä jäljennökset 10. joulukuuta päivätystä Suomen Itävallan suurlähetystön kirjeestä ministeriölle sekä 29. marraskuuta päivätystä Itävallan ulkoministeriön lyhyestä nootista ja sen liitteistä, Mayrhofenin poliisin 13. ja 17. syyskuuta laatimista turkintapöytäkirjoista sekä onnettomuuspäivänä telexillä lähettämistä tiedotteista. Kirjeen mukaan nootista ilmenee, ettei tapauksen johdosta ole käynnistetty muita tutkimuksia tai oikeudenkäyntiä.⁷⁰

Hiihtoliiton tiedotteessa ei ole käytetty jälkimmäisen, kuitenkin jo 17. syyskuuta laaditun, turkintapöytäkirjan sisältämiä tietoja. Hintertuxin leiriä vetäneet valmentajat Manninen ja Salmirinne olivat pöytäkirjan mukaan kieltäneet laskijoita menemästä merkintöjen ulkopuolelle. Pöytäkirjassa todetaan myös, että Saran jäljessä laskeneet tytöt, Ehrnrooth ja Miettinen, myöntävät poikenneensa reitiltä, koska vieressä oli ollut koskemattomia rinteitä.⁷¹ Tyttöjen nimiin liitetty lausunto näyttää tukevan väitettä varoitusten antamisesta sekä Saran laskemisesta ensimmäisenä.

Saara ja Oiva Mustoselle marras–joulukuun vaihteessa lähettämissään kirjeissä tytöt sitä vastoin kirjoittavat, että onnettomuusrinteessä oli paljon laskijoita eivätkä he missään vaiheessa kuulleet varoituksia valmentajilta. Onnettomuuden tapahtuessa oli koko joukkue valmentajia lukuun ottamatta laskenut kyseisessä rinteessä. Tytöt olivat tuolloin toista päivää rinteessä, rovaniemeläispojat vasta ensimmäistä. He kaikki olivat keskustelleet jäärailoista ja tiesivät ne vaarallisiksi, mutta he eivät kuitenkaan osanneet suhtautua railoalueella laskemiseen tarpeeksi vakavasti. Sara oli ohittanut Nina Ehrnroothin noin 200 metriä ennen kohtalokasta jäärailoa.⁷²

Kuvaukset pelastustoimista

STT:n ja APA:n välittämästä uutisesta saa sen käsityksen, että Saran avuksi rientäneet rinteeseen työntekijät olisivat olleet suhteellisen lähellä onnettomuuspaikkaa. Apu saapui silti liian myöhään.⁷³ Perjantain 14. syyskuuta lehdissä esitetään samansuuntaisia näkemyksiä. *Uuden Suomen* mukaan onnettomuuspaikalle päästiin välittömästi mutta ilman apuvälineitä Saraa ei kuitenkaan railosta voitu nostaa. *Lapin Kansa* kirjoittaa, että paikalle saapui pian ensiapuryhmä ja lääkäri, ja Sara saatiin ylös railosta noin tunti tapahtuman jälkeen. *Ilta-Sanomien* mukaan hänet saatiin pian toimituksi helikopterilla sairaalaan. *Pohjolan Sanomissa* kerrotaan, että Saran saaminen railosta on kestänyt aikansa mutta toistaiseksi ei ole tiedossa, olisiko avun saaminen voinut tyttöä pelastaa.⁷⁴

Ehrnroothin ja Miettisen kirjeissä pelastustoimien eteneminen on kuvattu selkeästi. Tytöt ja Kari Kangasniemi olivat laskeneet alas hissiase-malle ilmoittamaan tapahtuneen ja ottaneet sieltä mukaansa narua sekä köysitikkaat, joiden avulla Heikki Atrila oli ensin yrittänyt laskeutua alas raiioon. Tikkaat osoittautuivat kuitenkin liian lyhyiksi. Tämän jälkeen joukkueen jäsenet olivat odottaneet pelastuspartiota, joka pääsi laskeutumaan raiioon noin puoli tuntia onnettomuudesta. Valmentajat saapuivat railon luo vasta sitten, kun ensiapu oli jo aloitettu.⁷⁵ Vastaava kuvaus on kirjattu tiivistettynä Hiihtoliiton tiedotteeseen.⁷⁶ Pelastustoimia ei näiden tietojen perusteella voi sanoa kovin nopeiksi.⁷⁷

Useat lehdet kirjoittavat, että Sara sai surmansa heti raiioon syöksytyään tai että hän menehtyi saamiinsa vammoihin.⁷⁸ Perjantain 14. syyskuuta *Helsingin Sanomissa* kerrotaan, että Sara oli hautautunut railossa paksun lumimassan alle. Saran tutkinut itävaltalaislääkäri Simon Gredler pitääkin mahdollisena kuolinsyynä tukehtumista; myös sisäiset vammat ovat voineet aiheuttaa kuoleman mutta tämän tarkemmin hän ei halua asiasta puhua ennen tarkempia tutkimuksia. Saran elvytys oli aloitettu heti kun hänet oli löydetty railon pohjalta. Hänet oli lennätetty helikopterilla läheiseen Mayrhofenin laaksoon, jossa elvytystoimien jatkaminen katsottiin turhaksi.⁷⁹

Helsingin Sanomien tiedot pelastustoimista saavat tukea Mayrhofenin poliisin laatimasta tutkintapöytäkirjasta, jonka mukaan ensiapu oli annettu alhaalla railossa ja Sara oli nostettu sieltä ylös noin kaksi tuntia

onnettomuuden jälkeen. Tässä vaiheessa lentopelastusryhmään kuulunut lääkäri saattoi vain vahvistaa Saran kuoleman.⁸⁰ Saran kuolintodistuksen mukaan välitön kuolinsyö on ollut hapenpuute eli tukehtuminen ja edeltävinä syinä rintalastan murtuma sekä keuhkoverenvuodot.⁸¹

Miksi vaarallisella rinteellä laskettiin?

Vuoden 1979 viimeisen *Ilta-Sanomien* artikkeli, johon oli haastateltu Saran vanhempia, painottaa alueella jo harjoitelleen ryhmän osuutta vaaralliselle rinteelle siirtymisessä. Rinne, jossa onnettomuus tapahtui, oli ollut käyttökiellossa raihojen vuoksi. Sillä oli kuirenkkin jo viikon ajan harjoitellut maajoukkueen ns. armeijan valmennusryhmä Kari Salmirinteen johdolla; Kanadan syöksylaskuryhmä oli rakentanut sen laitamille oman kapean harjoitusratansa. Artikkelissa tuodaan tiedotteen tavoin esille se, ettei leirille saapuneille nuorille ollut osoitettu harjoittelupaikkaa. Tästä syystä he saattoivat kahtena ensimmäisenä leiripäivänään vain seurata kyseisellä alueella jo laskeneita joukkueen jäseniä, joiden täytyi tietää myös rinteiden vaaroista.⁸²

Saran vanhemmat saivat vahvistusta tälle tiedolle kesällä 1980, jolloin he olivat matkustaneet ensi kerran onnettomuuspaikalle ja tavanneet rinnepäällikkö Peter Bacherin. Hän oli johtanut Saran pelastustoimia. Bacherin kertoman mukaan suomalaiset maajoukkueen jäsenet olivat onnettomuutta edeltäneellä viikolla ainoina laskeneet rinteiden kauimmaista ja tuntemattominta osaa, jossa oli eniten raihoja.⁸³ Vanhemmille kerrottiin myös, ettei leirille myöhemmin tullut päävalmentaja Manninen ollut reagoinut Bacherin varoitukseen sekä ihmettelyyn siitä, että hän salli nuorten laskea vaaralliseksi tiedetyllä rinteellä.⁸⁴

Voi hyvin kysyä, miksi Hintertuxiin aiemmin saapuneet joukkueen jäsenet olivat laskeneet raihoisella rinteellä. Maajoukkuelaskijoiden ei odottaisi hakeutuvan virallisella leirillä vaaratilanteisiin. Oliko jokin taho toiminut heidän esimerkkinään? Vajaat kaksi vuotta aiemmin perustettu laskettelun erikoislehti *Skimbaaja*, jonka avustajakuntaan Salmirinne ja Roschier leiriläisistä kuuluivat, oli joissakin artikkeleissaan kuvannut varsinaisten rinteiden ulkopuolella laskemista, osin ihannoivaan sävyyn. Näissä tapauksissa oli yleensä kyse syvässä koskemattomassa lumessa las-

kemisestä. Vaikka varoituksiakin muistettiin antaa, lehdestä löytyy esimerkkejä myös avoimen uhkarohkeasta ja jopa vastuuttomasta rinnekäyttäytymisestä.⁸⁵

Lehden vuoden 1978 viimeisessä numerossa julkaistiin lyhyt tarina, jonka kuvituksena on, ainakin lehden kansikuvan perusteella, toimittaja Ari Heinilän Hintertuxissa samana vuonna ottamia valokuvia. Kuvat eivät liity tarinan tapahtumiin. Ensimmäisessä valokuvassa näytetään, kuinka lehden päätoimittaja Hannu Mikkola on mennyt ja joku toinen laskija siirtyy merkkinarun toiselle puolelle; kuvassa näkyy saksankielinen varoitustaulu, jonka mukaan merkittyjen reittien ulkopuolella on hengenvaarallisia jäärailoja. Seuraavalla sivulla on valokuva, jossa Mikkola hyppää suksilla suuren jäärailon yli sekä valokuva, jossa hän on pysähtynyt toisen jäärailon viereen.⁸⁶ Tällaisia valokuvia esitetään lehdessä, joka samaan aikaan lähti mukaan maajoukkuetta tukeneen Alppihiihdon Ystävät ry:n toiminnan markkinointiin.⁸⁷

Tässä yhteydessä voi oikeutetusti kysyä, miksi *Skimbaaja* vaikenä Saras-ta 25 vuodeksi. Esimerkiksi *Skimbaajan* vuoden 1994 ensimmäinen numero, joka juhlisti suomalaisen laskettelun 60-vuotista historiaa, ei tunne alppihiihtäjä Sara Mustosta.⁸⁸ Useissa muissa hiihtourheilua käsittelevissä julkaisuissa – sellaisissakin, joissa alppihiihto on vain lyhyenä alalukuna – hänestä kuitenkin kerrotaan.⁸⁹ On huomattava, että juuri alppihiihdon erikoisjulkaisut vaikenivat Sarasta. Niin teki jo vuonna 1981 Mikko Martikainen, joka kuvaa Vierumäen urheiluopiston opinnäytetyössään Suomen alppihiihdon vaiheita vuosilta 1904–1981.⁹⁰ Hän kirjoittaa aiheesta myös samana vuonna ilmestyneessä ensimmäisessä *Hiihdä!*-lehdessä.⁹¹

Ari Heinilän haastattelusta vuonna 1997 käy ilmi, että Itävallan valtion matkailutoimisto kutsui *Skimbaajan* toimittajat tutustumaan Itävallan kesähiihtokeskuksiin kesällä 1978.⁹² Mikkola ja Heinilä pääsivät ensimmäistä kertaa elämässään Alpeille. He kiersivät kesähiihtopaikkoja, keräsivät kokemuksia juttujaan varten ja ottivat sadoittain valokuvia.⁹³ *Skimbaaja* julkaisi kesähiihtokeskuksia käsittelevän kaksiosaisen artikkelisarjan kevättalven ja kevään 1979 numeroissaan. Matkat oli tehty edellisen kesän elokuussa.⁹⁴ Hintertux sai lehden suositukset. Siellä olevan jäätikön jyrkimpiä ja pisimpiä reittejä ovat monet maajoukkueet käyttäneet rata-laskuharjoittelualueenaan. Jäätikön vaaralliset alueet kerrotaan aidatun ja varustetun selvillä varoituskilvillä.⁹⁵

Reilu viikko onnettomuuden jälkeen *Apu-* ja *Jaana-*lehtien artikkeleissa uskalletaan jo esittää epäilyjä Hintertuxin rinteiden asianmukaisista merkinnöistä ja valvonnasta.⁹⁶ Kuukautta myöhemmin *Skimbaajan* päätoimittaja Mikkola väittää vain Saran laskeneen vaarallisella alueella.⁹⁷

Väärät tiedot jatkuvasti esillä

Järkyttävän onnettomuuden ensimmäiset uutiset ja senhetkiset ajatukset jäävät varmasti mieleen. Jos tietoa tapahtumasta on niukasti, mieli täydentää aukot tapahtumasarjassa ja ajan tehtäväksi jää vakiinnuttaa syntynyt mielikuva. Uutisten lukija tai kuulija ei tietenkään voi mitään, jos hän on saanut väärää tietoa tapahtumasta. Väärien tietojen oikaisu olisikin tehtävä heti. Paljon myöhemmin tullut oikaisu tulkitaan usein vain alkuperäisen uutisen lisäyksenä tai täsmennyksenä, eikä sillä välttämättä ole enää vaikutusta jo vakiintuneeseen mielikuvaan.

Hyvän esimerkin onnettomuuden ensiuutisoinnin vaikutuksesta tarjoaa Markku Rimpiläisen ja Roger Talermon kirjoittama historiikki *Alppihiihtäjät: suomalaisen laskettelun historia*, joka julkaistiin vuoden 2006 alussa. Se on lajin suomalaisen historian esityksistä niitä harvoja, jotka hahmottelevat Saran kuolemaan johtaneen laskun vaiheita. Kuvaus on lyhyt ja suoraviivainen. Sen mukaan maajoukkueen laskijat olivat Sara etunenässä lähteneet kokeilemaan tuntematonta rinnettä, mutta kokeilu olikin päättynyt arvaamattomalla tavalla:

”Syyskuun 12. päivänä 1979 maajoukkue lähti normaaliin tapaan aamun ensimmäiseen lämmittelylaskuun Hintertuxin jäätikölle. Sää oli aurinkoinen. Laskijoiden mielestä lumi näytti paremmalta merkityn rinteiden ulkopuolella. Sinne päätettiin lähteä. Ryhmä jatkoi laskuaan, kunnes edessä avautui yhtäkkiä syvä railo. Ensimmäisenä laskenut Sara Mustonen ei ehtinyt pysäyttää vauhtiaan, vaan syöksyi suoraan railon syvyyksiin. Hän kuoli pudotessaan saamiinsa vammoihin.”⁹⁸

Kuvaus noudattaa *Ilta-Sanomien* onnettomuuspäivän jälkeistä artikkelia niin sisällöltään kuin esitysmuodoltaan.⁹⁹ Siinä toistetaan siten kaikki ne tiedot, joita myöhemmin moneen kertaan korjattiin, kuten se, että juuri

Sara olisi laskenut alueella ensimmäisenä. Tätä vahvistaa vaikeneminen ryhmän muista jäsenistä. Rimpiläinen ja Talermo esittävät lisäksi, että Saraa suri koko Suomi mutta erityisen raskaasti hänen kuolemansa koetteli Raimo Mannista: Sara oli ollut juuri se laskija, johon olivat kohdistuneet suurimmat toiveet.¹⁰⁰ Vaikka maajoukkueen menestys onkin yksi historiankin kantavista teemoista¹⁰¹, inhimillisen kärsimyksen mittariksi se ei sovi.

Jatkuvasti esille tulleita vääriä tietoja pyrki oikaisemaan neljä vuotta ennen *Alppihiihtäjät*-historiikka ilmestynyt Saara Mustosen *Sara*-kirja.¹⁰² Saara Mustonen ihmettelee, miksi kukaan ei esimerkiksi tarkistanut ilmoitusta, jonka Raimo Manninen oli jättänyt Suomen viranomaisille onnettomuutta seuranneena päivänä. Manninen oli ilmoittanut ulkoasiainministeriön puhelimitse Hintertuxista, että siellä oli tapahtunut kuolemaan johtanut tapaturma: Suomen alppihiihtäjien joukkueesta Sara Mustonen oli lähtenyt laskemaan kielletylle alueelle ja syöksynyt jäätrokoon, josta hänet löydettiin ja toimitettiin lääkäriin.¹⁰³

Onnettomuutta käsitelleissä lehtikirjoituksissa leiriläisistä mainitaan nimeltä kuusi nuorta. Heistä vanhin, Kari Harmanen, oli 19-vuotias, kun taas Keskipoikelan veljekset sekä joukkueen kolme naislaskijaa olivat kaikki alle 18-vuotiaita.¹⁰⁴ Joulukuussa 1979 julkaistussa Hiihtoliiton tiedotteessa kerrotaan myös joukkueen muista laskijoista, jotka kaikki olivat edellisellä viikolla ja onnettomuushetkelläkin laskeneet kohtalokkaalla rinteellä. Miksi heiltä ei missään vaiheessa kysytty onnettomuuden yksityiskohdista? Harmasen kuulustelupöytäkirjasta sekä Ehrnroothin ja Miittisen kirjeistä selviää, että joukkueen jäsenet olivat mukana Saran pelastustoimissa ja heistä Kari Kangasniemi aivan loppuun saakka.¹⁰⁵ Saara Mustonen toteaa, että tämä aikuisten miesten joukko jää nimettömäksi ja ikään kuin osattomaksi tapahtumaan.¹⁰⁶

Lehtikirjoituksissa väitettiin ensin, että vain Sara oli poikennut radalta tai joutunut normaalilta reitiltä harhaan. Seuraava tieto oli, että vaarallisella alueella olivat laskeneet vain joukkueen nuorimmat jäsenet, jotka eivät olleet välittäneet annetuista kielloista. Nuoruuden ja uhkarohkeuden yhteyttä korostivat erityisesti Kalevi Häkkinen ja Raimo Manninen lausunnoissaan. Näitä väitteitä ei kuitenkaan enää myöhemmin otettu esille. Tapahtumien kulun ristiriitaiset ja lopulta kovin suppeiksi jääneet tiedot suuntasivat yleisön huomion joka tapauksessa vain Saraan ja minimoivat

siten onnettomuuden vaikutuksen toisaalta maajoukkueen jäseniin ja valmentajiin, toisaalta myös maajoukkuetta ylläpitäviin organisaatioihin.

Suomen Hiihtoliitolle, jonka alaisuudessa maajoukkue toimi, oli tarkoituksenmukaista vaieta Saran onnettomuudesta – aloittihan liitto samana syksynä yhteistyön uuden vahvan tukijan Kansallis-Osake-Pankin (KOP) kanssa. Yhteistyösopimus ja uusi tunnus ”Suomi huipulle – hiihto on nyt KOP” julkistettiin erillisessä tilaisuudessa KOP:n pääkonttorissa 24. syyskuuta 1979, vain vajaat kaksi viikkoa onnettomuuden jälkeen. Aiemmin kesällä allekirjoitettuihin sopimuksiin sisältyi moninaista yhteistyötä vuoteen 1984 saakka.¹⁰⁷ Liitto alkoi tämän jälkeen lisätä myös alppilajien kehitykseen suunnattuja varoja, mikä konkretisoitui laajamittaisen alppilajiprojektin julkistamisena keväällä 1980. Projekti ulottui kahden olympiadin päähän, vuoteen 1988.¹⁰⁸

Selvittämättä on edelleen monia maajoukkueen syksyn 1979 leirijärjestelyihin liittyviä kysymyksiä, kuten se, miksi ensimmäinen lumileiri lopulta siirrettiin Val Senalesista Hintertuxiin. Alueella oli jo viikon harjoitellut joukkueen jäseniä, mikä on luultavasti ollut yksi syy leiripaikan vaihtoon. On silti epäselvää, missä vaiheessa ja millaisin perustein leirille myöhemmin saapuneet nuoret ovat saaneet tietää asiasta.¹⁰⁹ Kysyä voi myös sitä, miksi alkuperäistä leiriaikataulua sekä suunnitelmaa ottaa leirille mukaan kolme valmentajaa ei noudatettu.¹¹⁰

Hiihtoliitto raportoi leirin pitämisestä keskusjärjestö SVUL:n liikuntapoliittiselle osastolle talvella 1980 jättämässään vuosi-ilmoituksessa. Siinä oli maininnat alppilajien valmennusryhmien Keski-Euroopan alppileireistä 28.7.–12.8., 1.–16.9., 6.–28.10., 16.11.–5.12. ja 26.–31.12.1979. Ilmoituksen mukaan Keski-Euroopassa olisi muka leireilty jo kesällä 1979, ja leiri, jolla onnettomuus tapahtui, olisi kestänyt syyskuun alusta reilut kaksi viikkoa.¹¹¹ Joukkue, jonka jäsenistä osa oli aloittanut leirin kuun alkupuolella, osa vasta 10. ja 11. syyskuuta, jatkoi kuitenkin leiriä Hintertuxissa aina kuun loppuun saakka, keskeyttäen sen vain Saran hautajaisten ajaksi.¹¹²